

Eduskunnan talousvaliokunta 7.10. 2022

Asia: HE 98/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle avoimuusrekisterilaiksi

Avoimuusrekisterilaki on tärkeä ja tervetullut. Se lisää parhaimmillaan journalistien tiedonsaantia yhteiskunnallisesti merkittävistä kysymyksistä. Lobbaukseen liittyvä taloudellinen informaatio on tärkeää saada julki, jotta ymmärretään, ketkä vaikuttavat päättäjiin ja mitä se maksaa. Ohjeistus taloudellisen tietojen laskemiseen on erityisen tärkeä, jotta tiedot ovat vertailukelpoiset jatkossa. Pidämme tärkeänä myös huomiota siitä, ettei liikesalaisuuden perusteella voi jättää lobbaukseen olennaisesti liittyviä tietoja ilmoittamatta.

Lakiesityksessä on kuitenkin edelleen muutamia kohtia, jotka voivat heikentää avoimuusrekisterin tehokkuutta avoimuuden edistämisessä. Rekisterin päivittäminen kahdesti vuodessa johtaa siihen, ettei lyhyen aikavälin tilanne välttämättä välity. Yhteiskunnallisen päätöksenteon tempo on nopeaa erityisesti kriisiaikoina, ja journalistien olisi tärkeää saada ajantasainen tilannekuva siitä, mitkä tahot vaikuttavat poliittisiin päätöksiin. Toinen asia on kymmenen vuoden säilytysaika. Myös sen jälkeen tiedon on oltava löydettävissä riittävän helposti. Lobbausinformaation kerääminen yli hallituskausien tulee mahdollistaa.

Suurin huolenaiheemme liittyy rekisterin soveltamisalaan. Kuten olemme aiemminkin todenneet, tulisi lobbarirekisterin kattaa koko valtionhallinto nyt ehdotetun eduskunnan ja ministeriöiden sijaan. Esityksessä mainitaan, että ”kansainvälisten esimerkkien ja suositusten perusteella lobbausrekisterien soveltamisalan tulisi kattaa mahdollisimman laajasti lainsäädäntö- ja toimeenpanovaltaa, jotta sääntelyyn ei jäisi ilmeisiä aukkoja.” Nähdäksemme tämä tavoite ei esitetyssä mallissa täysimääräisesti toteudu. Useat valtion virastot, kunnat ja hyvinvointialueet käyttävät merkittävää yhteiskunnallista valtaa ja myös taloudellisia resursseja. Niiden lobbaamisen jääminen avoimuusrekisterin ulkopuolelle on valitettavaa.

Avoimuusrekisterin käytännön toimivuudesta tulee huolehtia. Tietojärjestelmät, joita hankkeeseen liittyy, kannattaa rakentaa alusta lähtien lain toimialan laajeneminen silmällä pitäen. Samalla tulee huolehtia siitä, että toimittajat saavat järjestelmään tallennetut tiedot helposti itselleen koneluettavassa muodossa, halutessaan koko laajuudessaan.

Avoimuusrekisterin neuvottelukunnan kokoonpanoon on kiinnitettävä erityistä huomiota. Siellä tulee olla edustettuina paitsi valvottavien edustajat ja virkamieskuntaa, myös yhteiskunnan avoimuutta edistäviä riippumattomia tahoja. Avoimuusrekisterin arvioinnin ja kehittämisen tulee olla pitkäjänteistä ja jatkuvaa.

Salla Nazarenko
Kansainvälisten asioiden asiantuntija